

"לבניינה של תורה" – חלק רמ"ט

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי מו"ר רה"י

"מִיָּמִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבֹּת אֶת הָאֱהָבָה"

"כל עניני העולם הם ניסיונות לאדם"
לאחרונה התעוררתי מאת ה' לעסוק בנושא
מרכזי ועמוק מאד בחיינו.

ניסיון, במקרה זה הרצון האישי מתנגש עם
מערכת ערכים אחרת. האם ניסיון זה הוא
ניסיון גדול או קטן זוהי שאלה אישית.

כיהודים שומרי תורה ומצוות
עומדים אנו לעיתים בניסיונות
לא פשוטים. פעמים רבות
העמידה בהם תלויה ביחס
הפנימי-נפשי, ואולי הנשמתי,
לרבש"ע, שהוא המעמיד אותנו
בניסיונות, בפרט כשמדובר
בניסיון קשה. פעמים רבות אנו
עומדים בניסיון כאשר ברצוננו
לממש דבר-מה במחשבה, ברגש
או בתכונות אישיותנו, ומנגד
לזה עומדים הערכים שאנו
מאמינים בהם וחיים לאורם.

יש לבנות
קומה
עוצמתית
שתוכל להניע
את החיים
שלנו,
שתגרום לנו
להיות מוכנים
לוותר בשעת
ניסיון

אתן דוגמא לדבר מהמעגל
הקרוב לנו. אחד מבני הישיבה
עמד בימים הללו בניסיון במהלך
שירותו הצבאי. הוא היה מעוניין
להתקבל לקורס מסוים, אך לא
קיבל אישור לגדל את זקנו. גורמי הצבא
אמרו לו שאם לא יסיר את זקנו עד פתיחת
הקורס הוא לא יוכל להצטרף אליו. מדוע?
כי כך הוא רצונו של צה"ל. אנו מכבדים את
רצון צה"ל, אך אנו מכבדים גם את רצון
התורה, אנחנו אוהבים את הקב"ה. זהו

כמו כן, בימים הללו עומד על
הפרק נושא שירות בנות בחיל
השריון, בו שירתו רבים מאיתנו,
בני ישיבות ההסדר, והר"מים
מכללם. בימים אלו הצבא הולך
לקראת מהלך שלפיו בנים ובנות
ישרתו באותו הטנק. מהלך זה
פוגש ויפגוש אותנו בחיים,
ויעמיד אותנו במצבים מורכבים
מאד. על אף שאנו נעשה בע"ה
את השתדלותנו בעניין, נראה כי
בדרך הטבע הדברים יתגלגלו
לכיוון זה. השאלה תחריף עבור
חלק מבני הישיבה שיירצו לצאת
לקצונה ויהיו מחויבים לדברים
כאלה ואחרים ויאלצו לעמוד
בכל מיני ניסיונות מסוגים שונים.

המתרחש בצבא הוא רק דוגמא
לקורה בחיים הגדולים והרחבים במשך כל
שנות-חיינו. החיים של יהודי מורכבים
מניסיונות. ניסיונות היו בכל הדורות
שעברו, כך זה גם בדור זה, וכך זה ימשיך
להיות לעולם, כפי שאומר ב"מסילת
ישרים"¹. אמנם, זכינו ויש לנו תורה המורה

¹ פרק א: "כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם ניסיונות
לאדם... עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור".

שייגע ויעמול שכלנו בחקירות אשר לא נתחייבנו בם, בפלפולים אשר לא יצא לנו שום פרי מהם ודינים אשר אינם שייכים לנו, ומה שחייבים אנו לבוראנו חובה רבה נעזבהו להרגל ונניחיהו למצות אנשים מלומדה?! בהמשך דבריו הוא אומר: ”האהבה”, אהבת ה’, ”אם לא נשתדל לקבוע אותה בלבבנו בכוח כל האמצעים המגיעים אותנו לזה איך נמצאה בנו?”

”וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ וְשָׁמַרְתָּ מִשְׁמֵרָתוֹ” שלוש פעמים ביום - בשחרית, בערבית ועל משכבנו - אנחנו קוראים על עניין זה של אהבת ה'. לילה לילה אנו מוסרים את נשמתנו לבורא והיא עולה לתת דין וחשבון לפני יוצרה, ואת יומנו אנו מסיימים כשעל שפתינו פרשת ”שמע”:

”וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ”³. [ראוי לשים לבנו לנקודה זו, בשל היותנו כל כך מחוברים למקומות רבים ולאנשים מכל העולם, שאכן נמסור את נפשנו לרבש”ע מתוך ”שמע ישראל” ולא מתוך דברים אחרים.] כמו כן, מה נכתב בתפילין שלנו, שהן עיקר כ”כ גדול⁴? ”ואהבת את ה' א-להיך”. גם במזווה המצויה בפתחו של כמעט כל יהודי נאמר: ”ואהבת את ה' א-להיך”.

לאור דברנו אלה ראוי להתבונן בפרשת 'ואתחנן' בפסוקים אלו עם רש”י ולהעמיק במהותם של הדברים. אצטט מעט מדברי רש”י: ”עשה דבריו מאהבה” - קיים את המצוות מאהבה. ”אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה. העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו - מניחו והולך

לנו הלכה ברורה, מתוך שאדם מקיים ”עשה לך רב” או מבצע את הכתוב בספרים. ברוב המקרים יש לנו הדרכה הלכתית ברורה כיצד לנהוג, אבל דומה כי היסוד של היחס אל המצווה הוא הנותן את היכולת לקיים את פסקי ההלכה כנתינתם מסיני.

”לְלַכֵּת בְּכָל דְרָכָיו וְלֶאֱהָבָה אֹתוֹ” ”מסילת ישרים” הוא ספר שעל האדם לחיות לאורו במשך כל חייו - בשנות הישיבה, בשנות הצבא, במהלך החיים לאחר הישיבה - לעולם ראוי לנו שיהא הספר הזה מונח על שולחנו ונעסוק בו. ודאי שאנו כבני ישיבה מחויבים וצריכים ללמוד אותו שוב ושוב. כאשר הכנתי את הדברים ראיתי דבר נפלא ששמע הרב משה צבי נריה זצ”ל מהרב זצ”ל בעת שישב לפניו בשיעור ב”מסילת ישרים”²: ”הספר מסילת ישרים ראוי להיקרא בשם ספר הספרים, כי על כל משפט שלו אפשר לחבר ספר שלם”. לכן חובה עלינו שתהא קביעות בספר הזה. קודם-כל יש לעבור עליו, עוד בטרם שמעמיקים בו, ללמוד בו מספר פעמים ”מכריכה לכריכה”, כפי הביטוי שהיה שגור על לשונו של הרב יהודה עובדיה זצ”ל. יש להתרגל לכך כבר בשנות הישיבה.

הרמח”ל ב”מסילת ישרים” זועק מרה בהקדמתו: ”מה נענה ביום תוכחה אם התרשלנו מן העיון הזה” - העיון ב”דרכי החסידות, היראה והאהבה” - ”והנחנו דבר שהוא כל כך מוטל עלינו שהוא עיקר מה ה' א-להינו שואל מעמנו? הייתכן

עדות שקר בעצמו. וכל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה שהרי בארבע פרשיות ציווה על תפילין של ראש ועל תפילין של יד. וכל הרגיל בתפילין מאריך ימים, שנאמר: 'ה' עליהם יחיו”.

² מאורות נריה, אלול-תשרי, עמוד 42

³ דברים, פרק ו פסוק ה

⁴ עי' משנה תורה לרמב”ם, הלכות תפילין, פרק ד הלכה כו: ”אמרו חכמים: כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאלו מעיד

עקרונית. שאלות אלו אינן פשוטות כלל ועיקר. אלו הן שאלות-חיים, שכולנו מתמודדים עימן מידי יום.

”וְנִשְׁמַרְתֶּם מְאֹד לְנַפְשֵׁיכֶם לְאֱהָבָה אֵת ה' אֱ-לֹהֵיכֶם”

רש"י מביא צד נוסף, קשה יותר. הוא מוסיף נדבך במשמעות הביטוי ”וּבְכָל מְאֹדָךְ”? על כך מבאר רש"י: ”בכל מדה ומדה שמווד לך, בין במידה טובה בין במידת פורענות”. הבה ננסה להסביר את דבריו: ”במידה טובה” – פירוש הדבר שהמציאות מסתדרת ומתנהלת כפי רצוננו. אולם מה נעשה אם המציאות תהיה בבחינת ”מידת פורענות”, ולא תסתדר כפי שרצינו ותכננו? מלמדנו רש"י כי גם במקרה זה מצווים אנו: ”וְאֶהְבֶּתְּ אֵת ה' אֱ-לֹהֶיךָ... וּבְכָל מְאֹדָךְ”!

אני מעוניין לנגוע בנקודה פנימית ביותר. דורנו הינו אכן דור ענק. בחורים צעירים, בנים ובנות, עומדים בימינו בהתמודדויות שלא עמדו בפני הדורות הקודמים ולא דור אחד לפנינו. אני מצדיע לכם. אולם, כדאי להתבונן בנקודה מסוימת ועל ידי כך להבין את המציאות בה אנו חיים. דור זה מכונה בפי החוקרים: ”דור ה-Y”. החוקרים עמדו על אחד הדברים המאפיינים את דור זה ובו ישנה נקודה עמוקה מאד. השימוש במכשירים האלקטרוניים לסוגיהם השונים הפך לשאלה על כלל תרבות-החיים. בימינו ניתן להשיג כל דבר וכל מידע בקלות. החוקרים טוענים כי דבר זה מגיע לכך שכאשר אדם בדור זה אינו מוצא את משאלת ליבו, את הדבר שרצה או את הדבר שחשב שהם רצונותיו, הוא מניח

לו”. כאשר היחס למצוות הוא של יראה בלבד, באופן שאדם מבצע את פסקי ההלכה רק מתוך תחושת מחויבות אליהם, אזי כשהדברים יתנהלו כשורה אכן הכל יתקיים כראוי – האדם יקום בזמן, יתפלל ויניח תפילין וכיוצא בזה. אולם, מה יעשה כאשר יירד שלג? מה יעשה אם כאשר ישרת בצבא ייאלץ להפסיד קורס קצינים, על אף שמאוד רצה בו, בשל הערכים שהוא מאמין בהם? מה יעשה אם יידרש לכך, אם כך יורו לו? במקרה כזה אכן זהו בהחלט יהיה ניסיון לא פשוט. ייתכן שאז יתרחש, חלילה, תיאורו של רש"י ”כשעושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו”, מכביד עליו, ”מניחו והולך לו”, ייטוש את עבודת אדונו.

”על בן אהבתי מצויתי מזהב ומפז”

עד היכן נדרשת האהבה? נאמר בפסוק: ”וְאֶהְבֶּתְּ אֵת ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ וּבְכָל מְאֹדָךְ”. מבאר רש"י על אתר⁵: ”ובכל נפשך” - אפילו הוא נוטל את נפשך. 'ובכל מאדך' - בכל ממונך”, היינו בצדדים ממוניים. בהיבט זה על האדם לשאול את עצמו: האם הוא מוכן להשקיע מממונו במצווה או בהידור מצווה או שהוא מסתפק בסכום ובוזה ייצא ידי חובתה רק כמידת החיוב? האם יחסנו הנפשי למצווה ולהידורה דומה ליחסנו הנפשי להוצאה עבור מכשיר זה או אחר וכיו”ב? יתירה מכך, האם הוא יידאג לשפר את פרשיות המזווה שבפתח ביתו כשם שיידאג לשדרג את מכשיר זה או אחר לדגם החדש ביותר? האם הוא מוכן להשקיע מממונו גם בלולב ואתרוג שאת מצוותם מקיימים רק במשך שבעה ימים? אינני מתכוון דווקא כלפינו, כי אם בכונתי להציג שאלה

⁵ ד"ה 'בכל נפשך'

שתי שאלות מתבקשות על דברים אלו: א. איך ניתן לצוות על מישהו לאהוב? הלוא זהו דבר שברגש, דבר שבלב? ב. כיצד ניתן להגיע לאהבת ה'? האם לשם כך ניתן להסתפק בשירת "הקב"ה אנחנו אוהבים אותך"? האמנם ניתן להניע בכך תהליך של התמודדות הכרוכה בהפסד של דבר-מה בו האדם מאד רצה אך הוא נגד ערכי התורה? לפעמים זהו מאבק עם היצר, ומאבק זה מאד קשה. יש לבנות קומה עוצמתית שתוכל להניע את החיים שלנו, שתגרום לנו להיות מוכנים לוותר בשעת ניסיון על רצונותינו, על ממוננו, ולפעמים אפילו על חיינו. מה עומק העניין שהניע את רועי קליין הי"ד לקפוץ על רימון ולומר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֶחָד" - מה עומק העניין שאביה של משפחת סחיוסחורדר, בטרם נרצח בקפה סבארו במרכז ירושלים, אמר לילדיו בשנייה האחרונה: "הגידו 'שמע ישראל'!" וקרא עימם קריאת שמע עד שנדם קולם? אם מישהו נבחר על ידי רבש"ע להתנסות על ידו כיצד יגיע למידה זו?

ר' יצחק מאלצאן, מבית מדרשו של הגר"א, אומר לנו בפירושו לסידור הגר"א, "שיח יצחק"⁶: "האהבה הציורית - היינו לדחוק את מחשבתו איזה משך כשהוא קורא קריאת שמע שהוא אוהב את ה' בכל נפשו - אנו רואים בחוש שאינה מועלת להנהגה לבטל רצונו מפני רצונו יתברך בשום דבר תאוה או ניצוח" - אנו רואים בחוש, אומר ה"שיח יצחק", כי גם אדם שיחשוב באומרו "ואהבת את ה' אלוקיך" שהוא אוהב את ה', גם אם יאמר במתינות

לרצונו ועובר לחפש דבר אחר. למשל: אם בעבר היה ברור שאדם ממשיך עבודה אחת במשך כל חייו, כיום אם מאיזו סיבה הדבר אינו נוח לו הוא מיד מחליף עבודה. כאשר הדבר אינו הולך בקלות או לא נראה - מתגרשים, חלילה, ומתחילים שוב, בצורה כזו או אחרת. זה היבט עמוק ביותר.

לאור זאת, יש לשאול: מה יתרחש במידה ורצונותינו לא יתיישמו בקלות, אם יהיה לנו קשה לקבל את הנהגת ה' איתנו? בדורנו הדבר קשה אף יותר, בפרט לאנשים שנולדו לתוך מציאות זו והתרגלו לכך שהכל בא בקלות. מה אנשים כאלו יעשו אם כשיחלו להתבגר לא יסתדר להם העולם הרוחני וההלכתי אותו קיבלו בבית ההורים ובמסודות החינוך בהם התחנך? התמודדות כזו, אם בצבא ואם בכל שטח אחר, עלולה לעמוד בפני כל אחד מאיתנו. כיצד נוכל לעמוד בה? רש"י מלמד אותנו כי התשובה לכך היא: אהבת ה'.

הרמב"ם, במנותו ב"ספר המצוות" את המצוות שכולנו מחויבים בהן, מונה כמצווה ראשונה את האמונה במציאות הבורא "אנכי ה' אלוקיך", וכמצווה השנייה את אמונת הייחוד, ובלשונו 'קבלת עול מלכות שמיים'. המצווה השלישית היא מצוות אהבת ה': "שציוונו לאוהבו יתעלה" - כלומר התורה מצווה אותנו לאהוב את הקב"ה. הרמב"ם מביא כמודל לכך את דמותו של אברהם אבינו, "שהיה אוהב השם, שהעיד עליו הכתוב 'אברהם אוהבי'".

⁶ סידור הגר"א אישי ישראל עמוד 151-150 (במהדורת זונדל-ברמן), על קריאת שמע ד"ה ואהבת, בשם רבי מנשה מאיליה, בעל "אלפי מנשה".

”מִיָּס רַבִּים לֹא יוּכָלוּ לְכַבֹּת אֶת הָאֱהָבָה”

את המילים ויהרהר כי ברצונו לאהוב את ה', לא יעמוד לו הדבר בשעה שהוא יעמוד בניסיון של דבר תאוה או ניצוח, היינו התמודדות. "ועל זה נאמר⁷: 'כִּפְּיוּ וּבְשִׁפְתָיו כְּבֹדוֹנִי וְלִבּוֹ רַחֵק מִמֶּנִּי'", כפסוק שהביא גם ב"מסילת ישרים". הלוא בפה אפשר להגיד הכל, אבל האמנם כך הוא גם בלב? הרי יש מצב של "וְתָהִי יִרְאַתְךָ אֶתִּי מִצֹּת אֲנָשִׁים מִלְּמַדָּה", כפי שנאמר בהמשך אותו הפסוק, בו הפה פועל באופן אוטומטי: 'שמע ישראל', 'ואהבת', 'אמת', ואז מחכים לחזן. אבל האם כך המצב הוא גם בעומק הלב? על כן מהדהדת השאלה בלשונו של ה"מסילת ישרים": "מה נענה ביום תוכחה"? זוהי שאלה גדולה, גדולה מאוד. אם כן, כל אחד ואחד מאיתנו צריך, בפרט בעקבות הדברים הללו, לעסוק עם עצמו קצת בשאלה זו ולברר את גדר מצווה זו, כדי שחלילה לא יתקיים בנו 'מה נענה ביום תוכחה'. הלוא זהו מה שהקב"ה שואל מאיתנו: "וְאֵהָבְתָּ אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ כָּל לִבְךָ וְכָל נַפְשְׁךָ וְכָל מְאֹדְךָ".

מִיָּס רַבִּים לֹא יוּכָלוּ לְכַבֹּת אֶת הָאֱהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטֹפֶה אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל חוֹן בֵּיתוֹ בְּאַהֲבָה בּוֹז וּבּוֹז לֹ: (שיר השירים ח, ז)

אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא:
”מיס רבים” – כל אומות העולם אם מתקבצין אינם יכולין לכבות את האהבה שישראל אוהבים אותך...
”ונהרות לא ישטפה” – ואפילו הורגין, ואפילו מטביעין במים, ואפילו שורפין באש, אין ישראל שומעין להם לכפור ליוצרים.
”אם יתן איש את כל חון ביתו באהבה” – שאם אחד מן השרים נותנין ממון הרבה לתת לאחד מישראל לעזוב את תורת א-להיו, ”בוז יבזו לו” לאותו הנותן את כל חון ביתו מפני אהבת ישראל להקב"ה!

פסיקתא שיר השירים
(הוספת העורך)

⁷ ישעיהו פרק כט, פסוק יג

